

Indsatsplan for kæmpebjørneklo

Indhold

1. Baggrund	1
2. Lovgrundlag	1
3. Bekæmpelsespligt	1
4. Tidsfrister og håndhævelse	2
6. Klagevejledning	2
7. Strategi og planlægning af bekæmpelsen	3
7.1 Arbejdsmiljø ved rydning	3
7.2 Affald fra kæmpebjørneklo	4
7.3 Kortlægning og registrering	4
8. Litteraturliste	4
Bilag A – Identificering af kæmpebjørneklo	5
Bilag B – Bekæmpelsesmetoder	7
Rodblikning	7
Afgæsning	7
Skærmblikning	8
Afdækning	8
Jordbehandling	8
Slåning	9
Kemisk bekæmpelse	9
Andre bekæmpelsesmetoder	9

1. Baggrund

Gennem de seneste årtier har kæmpebjørneklo spredt sig meget i naturen og er blevet et problem, idet den udkonkurrerer andre plantearter. Kæmpebjørneklo stammer fra Kaukasus og blev indført som prydblade til danske haver. Kæmpebjørneklo er invasiv, dvs. den har ingen naturlige fjender til at holde dens bestand nede². Fra slutning af 1900-tallet og frem udbredte arten sig derfor hurtigt. Planten er nu udbredt både langs vandløb, hvor frøene transporteres med vandet, og på åbne arealer som enge, haver mv., hvor der sker vindspredning af frøene³.

Kæmpebjørneklo er et problem for naturen, da den overskygger og forhindrer andre planter i at gro, og kun få insekter og snegle kan leve på og ved planten³. Hvor planten vokser på større arealer, er der risiko for jorderosion om vinteren, når planten visner og efterlader jorden bar³. Langs vandløbene kan erosionen medføre sandvandring og ødelægge levestederne i vandløbene.

Kæmpebjørneklo er også sundhedsskadelig for mennesker². Ved berøring udskiller planten en saft, som i kombination med sollys giver forbrændinger på huden. Får du saften på dig, er det derfor vigtigt at beskytte huden mod sollys i 48 timer¹. Alt efter omfanget kan helingen være langvarig.

Sønderborg Kommune har som mål at sikre høj biologisk mangfoldighed i Kommuneplan 2019-2031⁴. Et vigtigt punkt er bekæmpelse af kæmpebjørneklo. Indsatsplanen har til formål at forhindre spredningen af, fjerne eksisterende og på sigt udrydde kæmpebjørneklo. Indsatsplanen er gældende fra 2020-2030. Det er dog muligt, at Sønderborg Kommune reviderer indsatsplanen i denne periode, hvis kommunen vurderer det nødvendigt.

Sønderborg Kommune vil stå til rådighed med råd og vejledning, hvis du har spørgsmål til indsatsplanen. Se mere om kæmpebjørneklo på Miljøstyrelsens hjemmeside (mst.dk)¹.

2. Lovgrundlag

Indsatsplanen er udarbejdet på grundlag af bekendtgørelse nr. 842 af 23/06/2017 om bekæmpelse af kæmpebjørneklo. Kommuner kan med indsatsplanen pålægge ejere eller brugere af arealer, hvor der findes kæmpebjørneklo, at bekæmpe planten. Indsatsplanen forpligtiger også offentlige myndigheder til at bekæmpe planten. Bekendtgørelsen er fastsat i lovekendtgørelse nr. 958 af 10/07/2017 om drift af landbrugsjorder.

3. Bekæmpelsespligt

Indsatsplanen er gældende for hele Sønderborg Kommunes geografiske område og gælder for alle private og offentlige arealer. Kommunen og alle ejere og brugere er derfor forpligtet til at bekæmpe kæmpebjørneklo på egne arealer. Når du bekæmper kæmpebjørneklo, skal det medføre, at den enkelte plante dør, så planten ikke danner blomster og frø. Det er vigtigt, at du fortsætter med at bekæmpe kæmpebjørneklo mange år i træk for at sikre, at bestanden fjernes helt. Ejeren eller brugeren af et areal har pligt til at sikre, at uanset bestandstørrelsen og valg af bekæmpelsesmetoden må ingen planter på noget tidspunkt sætte frø.

4. Tidsfrister og håndhævelse

For at fjerne kæmpebjørneklo skal du bekæmpe planten flere gange årligt. Kommunen anbefaler at starte indsatsen så tidligt som muligt i vækstsæsonen, da det gør bekæmpelsen lettere og mere effektiv. Du skal som minimum bekæmpe og kontrollere planten 3 gange om året med ca. 4 ugers mellemrum. Se nærmere under bilag B for anbefalet hyppighed af de enkelte metoder.

Bekæmpelsen skal være foretaget inden for følgende tidsfrister:

Bekæmpelse	Tidsfrist
1. Bekæmpelsesindsats	Inden 1. juni
2. Bekæmpelsesindsats	Inden 1. juli
3. Bekæmpelsesindsats	Inden 1. september

Hvis Sønderborg Kommune konstaterer, at bekæmpelse af kæmpebjørneklo ikke foretages efter bestemmelserne i denne indsatsplan, kan kommunen påbyde ejer eller bruger at foretage bekæmpelsen. Efterkommes påbuddet ikke inden for påbudsfristen, kan kommunen foretage bekæmpelsen for ejerens eller brugerens regning.

6. Klagevejledning

Bekendtgørelse nr. 842 af 23/06/2017 om bekæmpelse af kæmpebjørneklo giver mulighed for at klage til Miljøstyrelsen over afgørelser samt uoverensstemmelser mellem indsatsplanen og bekendtgørelsen. Landbrug og Fødevarer, Danmarks Naturfredningsforening og Friluftsrådet er også klageberettigede. En klage kan ikke udskyde bekæmpelsen. Klagen indsendes til Sønderborg Kommune, der vil sørge for, at den bliver videresendt til Miljøstyrelsen.

7. Strategi og planlægning af bekæmpelsen

For at opnå den mest effektive bekæmpelse er det en god idé at starte med at kortlægge problemets omfang (bilag A). Du kan med fordel aftale en bekæmpelsesplan med naboen for at undgå, at nabovens planter spreder sig til dine arealer. Dernæst bør du vurdere, hvilke metoder der er mest velegnede til at bekæmpe bestandene (bilag B). Den mest velegnede bekæmpelsesmetode kan ændre sig i takt med, at du får tyndet ud i mængden af planter. Følgende skema fra Miljøstyrelsen viser opgaver, der kan være relevante i forbindelse med den årlige bekæmpelse af kæmpebjørneklo.

Oversigt over den årlige bekæmpelse af kæmpebjørneklo som anbefalet af Miljøstyrelsen¹.

Efterår – vinter

- Få overblik over antal bestande og bestandsstørrelser
- Undersøg, hvilke metoder der er velegnede
- Planlæg aktuelle bekæmpelsesmetoder
- Udarbejd bekæmpelsesplan
- Ryd krat, brombær m.m., som vil genere en kommende bekæmpelse
- Søg nødvendige tilladelser
- Lav græsningsaftaler
- Etabler folde, læskure, vand m.v. på arealer, der skal afgræsses
- Anskaf redskaber og beskyttelsesudstyr

Vækstsæsonen (tidligt forår – sommer)

- Etabler græsning med dagligt tilsyn og pasning af dyrene
- Afdæk planterne
- Husk at bekæmpe planter uden for græsningsfoldene
- Rodstik planterne mindst 3 gange
- Udfør slåning mindst 4 gange
- Skærmkap omhyggeligt
- Udfør andre bekæmpelsesmetoder efter behov
- Før tilsyn med bestandene hver tredje uge
- Juster bekæmpelsesplaner og –metoder

Sensommer – efterår

- Gør status over årets bekæmpelse og revurder metoderne
- Planlæg næste års indsats
- Indberet gerne årets indsats og resultat til din kommune
- Afskær alle sene skærme før frøspredning
- Afslut græsning

7.1 Arbejdsmiljø ved rydning

Ved arbejde med rydning af kæmpebjørneklo bør alle kropsdele være dækket af beskyttende tøj, gerne syntetiske og vandafvisende materialer. Du bør bære lange handsker og benytte beskyttelsesbriller eller visir. Pas på ikke at klø dig på huden med handskerne på. Hvis du får saften fra planten på dig, skal du

inden 20 minutter vaske grundigt med vand og sæbe og beskytte huden mod sollys i mindst 48 timer. Du bør søge læge og oplyse, hvilke planter du har været i kontakt med¹.

7.2 Affald fra kæmpebjørneklo

Det er vigtigt at bortskaffe blomsterskærme fra kæmpebjørneklo korrekt for at sikre, at ingen planter på noget tidspunkt sætter frø. Du må ikke efterlade afskårne blomsterskærme i naturen, fordi frøene kan eftermodne og sprede sig alligevel (spireevne i op til 7 år⁵). Du skal i stedet separere skærmene fra andet haveaffald og emballere dem i tætte klare sække. Sækkene skal du aflevere på en genbrugsstation, hvor personalet vil henvise dig til, hvor du kan aflevere sækkene til destruering.

7.3 Kortlægning og registrering

Du kan melde ind til kommunen, hvis du har observeret kæmpebjørneklo på et areal. Det kan du gøre via applikationen "Giv et praj" eller på kommunens hjemmeside. Her kan du finde mere information om "Giv et praj"⁶ samt en vejledning til indberetning¹.

8. Litteraturliste

- 1) Miljøstyrelsen, u.d. *Kæmpebjørneklo – Vejledning til bekæmpelse af kæmpebjørneklo*. [Online] Miljøstyrelsen. Tilgængelig på: <https://mst.dk/natur-vand/natur/national-naturbeskyttelse/invasive-arter/hvad-kan-jeg-selv-goere/bekaempelse/bekaempelse-bjoernekle/> - sidst set 25.11.2019.
- 2) HedeDanmark, u.d. *Bekæmpelse af kæmpebjørneklo for lodsejere, virksomheder og kommuner*. [Online] HedeDanmark. Tilgængelig på: <https://www.hededanmark.dk/naturpleje-og-naturgenopretning/bekaempelse-af-kaempebjoernekle> - sidst set 28.11.2019.
- 3) Miljøstyrelsen, 2017. *Faktaark for invasive arter – Kæmpebjørneklo (Heracleum mantegazzianum)*. [Online] Miljøstyrelsen. Tilgængelig på: <https://mst.dk/media/121724/kplus%C2%AAmpebjplus-rneklo.pdf> – sidst set 26.11.2019.
- 4) Sønderborg Kommune, 2019. *Kommuneplan 2019-2031*. [Online] Sønderborg Kommune. Tilgængelig på: <https://sonderborg.viewer.dkplan.niras.dk/plan/40#/23338> – sidst set 13.01.2020.
- 5) Gucker, C. L., 2009. *Heracleum mantegazzianum*. In: *Fire Effects Information System*. [Online] U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Rocky Mountain Research Station, Fire Science Laboratory (Producer). Tilgængelig på: <https://www.fs.fed.us/database/feis/plants/forb/herman/all.html> - sidst set 16.01.2019.
- 6) Sønderborg Kommune, 2019. *Giv et praj*. [Online] Sønderborg Kommune. Tilgængelig på: <https://sonderborgkommune.dk/borger/giv-et-praj> - sidst set 25.11.2019.
- 7) Care4Nature, u.d. *Bekæmpelse af kæmpe-bjørneklo*. [Online] Care4Nature. Tilgængelig på: <https://care4nature.dk/bekaempelse-invasive-planter/bekaempelse-kaempe-bjoernekle/> - sidst set 26.11.2019.

Bilag A – Identificering af kæmpebjørneklo

Tidligere har kun kæmpebjørneklo (*Heracleum mategazzianum*) været omfattet af et totalt forbud og bekæmpelsespligt, men i 2015 vedtog EU en lov om at inkludere yderlig 2 arter af invasiv bjørneklo⁷. De 2 arter er rundlobet bjørneklo (*H. sosnowskyi*) og hårfrugtet bjørneklo (*H. persicum*). De er meget svære at kende fra hinanden, men bekæmpelsen for alle 3 arter er ens. Dog kan hårfrugtet bjørneklo sætte skud fra rodstykker. Andre planter, som kæmpebjørneklo kan forveksles med, er beskrevet nedenfor ud fra Miljøstyrelsens fakta-ark³. Disse andre arter er naturligt hjemmehørende og må derfor ikke bekæmpes.

Almindelig bjørneklo (*Heracleum sphondylium* ssp. *sphondylium*) og grønblomstret bjørneklo (*Heracleum sphondylium* ssp. *sibiricum*) er hjemmehørende arter af bjørneklo, der begge kan skelnes fra kæmpebjørneklo ved, at bladene er mere opdelt og mindre takkede, og at stænglerne er betydeligt spinklere. Begge planter bliver også noget mindre med en maksimalhøjde på ca. 1 meter for grønblomstret bjørneklo og 2 meter for almindelig bjørneklo. Kæmpebjørnekloen bliver over 2-3 m høj. Dertil har kæmpebjørneklo en rødpletstet stængel (figur 3), imens almindelig og grønblomstret bjørneklo har helt grønne stængler.

Strandkvan (*Angelica archangelica* ssp. *litoralis*) er ligesom kæmpebjørneklo en høj og kraftig plante. Forskellen ses på strandkvanens skærm, som er rund, hvorimod kæmpebjørnekloens er mere flad. Strandkvanens blade er flere gange opdelt, og planten findes hovedsageligt langs kyster.

Skovangelik (*Angelica sylvestris*) kan kendes fra kæmpebjørneklo på stænglen. Skovangeliks stængel har ikke hår, men er glat og ofte purpurfarvet, hvorimod kæmpebjørnekloen er rødpletstet (figur 2 og 3). Forveksling sker typisk under blomstringen.

Figur 1 og 3: Billedet til venstre viser en skovangelik og til højre er stænglen af en kæmpebjørneklo¹.

Kåltidsel (*Cirsium oleraceum*) og kærtidsel (*Cirsium palustre*) har begge grundblade, som på afstand ligner kæmpebjørnekloens grundblade. Tidslernes blomster ligner dog slet ikke kæmpebjørnekloens blomster.

Febernellikeroes (*Geum urbanum*) og kæmpebjørneklos unge skud ligner hinanden (figur 4 og 5).

Figur 4 og 5: Febernellikeroes til venstre og små kæmpebjørneklo til højre¹.

Bilag B – Bekæmpelsesmetoder

Overordnet bør du vælge de mest miljøvenlige og effektive metoder. Typen af areal og størrelsen af bestanden er dog afgørende til at planlægge fremgangsmåden. Miljøstyrelsen har under "Valg af bekæmpelsesmetode" udformet en guide med anbefalede valg af bekæmpelsesmetoder baseret på afvejning af tidsforbrug, effektivitet, arbejdsmiljø og påvirkning af natur og miljø¹.

Rodstikning

Starttidspunkt: Fra begyndelsen af marts

Opfølgning: Hver 3.-4. uge indtil oktober

Miljøstyrelsen anbefaler rodstikning til bestandstørrelser på under 10.000 planter. Det er en effektiv men arbejdskrævende metode. Roden kappes i 2-3 cm dybde. Dog kan det være nødvendig at grave hårfugtet bjørneklo helt op. Dernæst trækker du de afskårne plantedele op af jorden og efterlader dem til udtørring. Eventuelle skærme skal dog til forbrænding på en genbrugsstation. Afhængigt af områdets tilgængelighed og tætheden af planter kan du rodstikke 100-300 planter i timen. Du kan enten rodstikke i foråret, hvor der endnu ikke er varmt, og planterne er små, eller i efteråret, når temperatur er faldet, og bladene ikke længere indeholder saft. Efter første rodstikning skal du tjekke området hver 3.-4. uge.

Afgræsning

Starttidspunkt: Marts-april

Opfølgning: Løbende vurdering af græsningstryk

Miljøstyrelsen foreslår græsning til bestande over 50.000 planter eller på områder, som kan nyde godt af naturpleje. Metoden er især effektiv om foråret. Når dyrene æder de unge planter efterhånden, som de kommer op, ender planten med at blive udsultet og dø. Det er vigtigt, at græsningstrykket er tilstrækkeligt højt. Får er specielt egnede til bekæmpelsen, da de foretrækker kæmpebjørneklo frem for græs, hvilket ikke er tilfældet for kvæg. Til tætte bestande af kæmpebjørneklo anbefales et højt græsningstryk i foråret med 20-30 får pr. ha. og 5-10 får pr. ha., når planternes vækst er svækket. Ved græsning er det også vigtigt at bekæmpe de planter, der eventuelt findes uden for indhegningen. Hvis du vælger afgræsningsmetoden, skal du være opmærksom på, at der ikke græsses hårdt på arealer, der hører under §3 i naturbeskyttelsesloven.

Skærmkapning

Starttidspunkt: Omkring sankthans

Opfølgning: Hver 2.-3. uge indtil oktober

Skærmkapning er ikke en bekæmpelse, men den hindrer spredning af frø og kan supplere andre metoder. Det er en arbejdskrævende metode, og det kan være svært at undgå kontakt med den giftige saft. Ved skærmkapning skærer du skærmen af efter, at planten har blomstret, men inden der er dannet frø, hvilket falder omkring sankthans. Da frøene kan eftermodne på de afskårne skærme, skal de til forbrænding på en genbrugsstation. Planten kan i nogle tilfælde dø af en enkelt skærmkapning, men den vil oftest danne nye skud. Derfor bør du kappe planterne hver 2.-3. uge for at forhindre frøspredningen helt.

Afdækning

Starttidspunkt: Marts-april

Opfølgning: Ugentligt indtil august (tag afdækning af)

Du kan med fordel afdække velafgrænsede bestande i åbent land, enten med presenning, ukrudtsdug eller med UV-uigennemtrængeligt plast. I bedste fald kan afdækning udrydde 98-99% af planterne. Ligger afdækningen godt i en periode med høj sol, kan man være heldig, at alle planterne under afdækningen er døde i løbet 3-4 måneder. Det afdækkede areal kan blive helt bart, men fjerner du afdækningen i løbet af august, kan andre planter overleve og indfinde sig i løbet af efteråret, så erosionsrisikoen mindskes. Metoden er meget effektiv, og der er kun lidt kontakt med planten. Afdækning kræver dog en stor overvågningsindsats, da planterne kan bryde igennem, eller afdækningen kan blæse af.

Jordbehandling

Starttidspunkt: April

Opfølgning: 2-3 gange til og med september

Jordbehandling som fræsning, pløjning og harvning er meget effektive metoder til bekæmpelse af kæmpebjørneklo. Jordbehandling skal foregå 3-4 gange fra april til september. Er der en meget stor frøbank, kan bekæmpelsen vare op til 5 år, men oftest vil jordbehandling over et par år udrydde de fleste bestande. Inden jordbehandlingen begynder, skal du sikre, at det er tilladt i det pågældende område, eller at du har dispensation til behandlingen. Jordbehandling må ikke foregå i områder omfattet af naturbeskyttelsesloven, på braklagte marker omfattet af driftsbetingede støtteordninger og i vandløbsbræmmer ved vandløb.

Slåning

Starttidspunkt: Før blomstring (april-maj)

Opfølgning: Hver 4. uge indtil oktober (i alt 6 gange årligt)

Mekanisk slåning er nyttig til bevoksninger på over 10.000 planter. Planterne vil hurtigt efter slåning danne nye skud, hvorfor du skal gentage slåningen 6 gange årligt i vækstsæsonen. Effekten af slåning som bekæmpelsesmetode er, at de gentagne slåninger udsulter planterne og forhindrer blomstring og frøsætning. Ingen planter må blomstre eller sætte frø mellem slåningerne. Du skal være opmærksom på, at enkelte planter kan sætte nye skud og blomstre på korte stængler. Du skal foretage årets første slåning, inden planterne sætter blomst i april-maj, så du undgår frøsætning.

Kemisk bekæmpelse

Starttidspunkt: Marts-april

Opfølgning: Efter 2 og 4 uger fra 1. sprøjtning. Afsluttes med evt. rodstikning i september

Glyphosat er et effektivt og godkendt middel til at bekæmpe kæmpebjørneklo. Vær dog opmærksom på, at du ikke må sprøjte på alle arealer. Det gælder bl.a. arealer, der er omfattet af §3 i naturbeskyttelsesloven, på brakmarker, på arealer hvor der gives tilskud fra MVJ-ordningen (Miljøvenlige Jordbrugsforanstaltninger) og på arealer med økologisk jordbrug.

Miljøstyrelsen anbefaler at starte bekæmpelsen tidligt om foråret, når planterne er 20-25 cm høje. På dette tidspunkt er det muligt at få adgang til hele bestanden. Er planterne over knæhøjde, er åndedrætsværn påbudt. Det kan være nødvendigt med endnu en behandling inden udgangen af maj. Som afslutning på en kemisk bekæmpelse af kæmpebjørneklo skal der foretages en gennemgang af området i september, hvor du rodstikker eventuelt overlevne planter.

Du bør sprøjte i tørt og stille vejr, så kun bjørnekloplanterne behandles. Sprøjtning kan ske med rygsprøjte og afskærmet sprøjtlanse, med en weed-wiper eller ved pensling. Det er for at undgå, at andre planter fjernes, da glyphosat også virker på dem. Hvis du kemisk bekæmper kæmpebjørneklo i erhvervsmæssigt øjemed, skal du have enten et sprøjtecertifikat eller et sprøjtebevis.

Andre bekæmpelsesmetoder

Gennem tiden er der beskrevet en række alternative metoder til bekæmpelse af kæmpebjørneklo, som ikke er godkendte, og hvor der er risiko for forurening af jord- og vandmiljø. Det er f.eks. brugen af salt eller vand, som hældes ned i den afhuggede stængel. Denne metode virker ikke og kan tilmed skade området og tilstødende arealer.

Sønderborg Kommune
Rådhusvej 10
6400 Sønderborg
T: 88 72 64 00
E: post@sonderborg.dk
W: sonderborgkommune.dk